

Rzeczownik

1. Cechy dystyngtywne

Rzeczownik jest nazwą klasy leksemów, których formy są zdolne do wypełniania pozycji syntaktycznej otwieranej przez składnik konstytuujący wyrażenie zdaniowe. Rzeczowniki prymarnie konstytuują grupę imienną, stanowiąc jej główny człon, nazywany centrum grupy (Topolińska 1984). *Nominativus* rzeczownika akomoduje formę czasownikową w trzeciej osobie. Rzeczowniki są wykładnikami leksykalnymi argumentu i predykatu, podstawowego lub niepodstawowego; por. np. *Brat został sędzią. Pamiętam waszego syna jako młodzieńca.*

Rzeczownikom przysługują kategoria selektywna rodzaju gramatycznego (wyjątkiem są rzeczowniki dwurodzajowe; por. np. *sierota, kaleka, gaduła, niezdara, ofermą*) oraz kategorie paradygmatyczne przypadka i liczby (ta ostatnia jest syntaktycznie niezależna, w opozycji do liczby przymiotników i czasowników, determinowanej przez liczbę rzeczownika). Rzeczowniki nieodmienne przez liczbę należą do singulariów tantum (np. *młodzież, nienawiść, woda, igliwie, sitowie*) lub do pluraliów tantum (np. *drzwi, skrzypce, sianie, spodnie, usta, urodziny*). Niektóre rzeczowniki są nieodmienne przez przypadek w jednej z liczb (np. *liceum, muzeum, konsylium*), a niektóre nieodmienne zarówno przez przypadek, jak i przez liczbę (Laskowski 1999a; Krzyżanowski 2013); por. np. *atelier, emu, foyer, hobby, kiwi, lady, zebu.*

W wielu językach, w tym w polszczyźnie, rozróżnia się **rzeczowniki policzalne** i **niepoliczalne** (Bogusławski 1973; Feleszko 1978, 1980; Laskowski 1998; Wierzbicka 1988). Do pierwszych należą wyrażenia oznaczające przedmioty morficzne (Bogusławski 1973: 8), np. *jabłko, krzesło, talerz, lampa, dom*, oraz zdarzenia ograniczone czasowo, np. *błysk, okrzyk, rzut, skok*, do drugich natomiast rzeczowniki substancjalne, inaczej materiałowe, np. *żelazo, krew, dym, piasek, mąka, pleśń, popiół, pot, śnieg*, oraz rzeczowniki nazywające właściwości, procesy, stany, np. *biel, głód, strach, złość, łakomstwo, chciwość*; (por. Laskowski 1998: 204). Dystyngtywną właściwością semantyczną rzeczowników substancjalnych, której nie mają rzeczowniki morficzne, jest „implikacja zachodząca między przypisaniem danego predykatu przedmiotowi *x* a przypisaniem go dowolnej części przedmiotu *x* (to znaczy przypisanie go *x* pozostaje w sprzeczności z jego negacją w odniesieniu do dowolnej części *x*)”, (por. Bogusławski 1973: 7). Właściwość ta jest konsekwencją arbitralnej podzielności każdego przedmiotu

substancjalnego na dowolne części, z których każda jest również tym samym przedmiotem substancjalnym (np. o każdej kupce mąki można orzec prawdziwie predykat *mąka*), (por. Whorf 1982; Wierzbicka 1988; Grochowski 1992). Przedmioty morficzne są niepodzielne na części, ewentualny podział takich przedmiotów uniemożliwiłby ich identyfikację (np. o żadnej części krzesła z osobna nie można orzec prawdziwie predykatu *krzesło*).

Tylko rzeczowniki policzalne podlegają **kwantyfikacji numerycznej**, to znaczy przysługuje im kategoria paradygmatyczna liczby i są zdolne do kookurencji z liczebnikami głównymi, leksykalnymi wykładnikami wielkości zbioru (por. np. *cztery gumki, osiem gruszek, dwanaście ołówków* oraz **cztery pleśnie, *osiem śniegów, *dwanaście wód*). Rzeczowniki niepoliczalne podlegają tylko **kwantyfikacji partytywnej**, nie przysługuje im paradygmatyczna kategoria liczby, mogą kookurować jedynie z liczebnikami nieokreślonymi, inaczej niewłaściwymi (por. np. *trochę żelaza, mało szpinaku, dużo dymu, nieco strachu, odrobinę powietrza*). Występują ponadto w ciągach imiennych (Topolińska 1984), inaczej mówiąc w złożeniach predykatywnych (Bogusławski 1973), zajmując pozycję syntaktyczną otwieraną przez rzeczownikową jednostkę miary konwencjonalnej (np. *litr mleka, kilogram jabłek, metr płótna, tydzień urlopu*) lub niekonwencjonalnej (np. *główka sałaty, kostka masła, szklanka wody, garnek mleka, bochenek chleba*) (por. Bednarek 1994; Ampel 1999; Chachulska 2002; Schabowska 1967).

Rzeczowniki niepoliczalne należą do singulariów tantum (np. *piwo, żelazo, czern, wiara, rozum*) lub do pluraliów tantum (np. *fusy, męty, pomyje*); Laskowski 1998: 206. Singulariami tantum są nazwy substancji (np. *benzyna, piasek, ołów*), pojęć abstrakcyjnych (np. *wiedza, gorycz, nienawiść*) oraz zbiorów przedmiotów (np. *chłopstwo, państwo, generałostwo, studenteria, igliwie, listowie*); morfologiczny pluralis tych ostatnich jest niemożliwy ze względów semantycznych (Bogusławski 1973: 16, 20). W pluraliach tantum opozycja *sg – pl* jest zneutralizowana. Wybór jej określonego członu wymaga użycia leksemów typu *para, porcja* oraz liczebnika głównego (przy wyborze pluralis), np. *para nożyczek, sześć par nożyczek; porcja lodów, pięć porcji lodów*; albo użycia liczebnika zbiorowego, np. *czworo drzwi, dwoje sań*. Pluralis rzeczowników substancjalnych (np. *piwa, herbaty, kawy, lody*) jest dwuznaczny: ‘porcje x’, ‘rodzaje x’; Bogusławski 1973: 25.

Szczegółową charakterystykę fleksji rzeczowników zawierają prace polskich lingwistów (Bańko 2002; Bogusławski 1987, 1992, 2009, 2010; Doroszewski 1952: 133–200; Dyszak 1999; Gruszczyński 1987, 1989; Gruszczyński, Bralczyk 2002; Habrajska 1995; Krzyżanowski 2013; Laskowski 1987, 2012; Orzechowska 1984: 220–274; 1998: 270–332; Stefańczyk 2007; J. Tokarski 2001; Wróbel 2001: 90–123; Wróbel, Kowalik, Orzechowska, Rokicka 1993; Zaron 2004). Por. też dyskusję o kategoriach gramatycznych rzeczownika (Laskowski red. 1976).

Wybrane prace z zakresu słowotwórstwa rzeczownika (Doroszewski 1952: 268–319; Gaertner 1938; Grzegorzczkowska 1972; Grzegorzczkowska, Puzynina 1979, 1984: 332–407, 1998: 389–468; Jadacka 1995; Kleszczowa 2012; Kreja 1969; Laskowski 1973; Puzynina 1969; Waszakowa 1993, 1994; Wróbel 2001).

2. Podziały semantyczne

Klasa rzeczowników obejmuje – z semantycznego punktu widzenia – **nazwy / imiona własne** (*nomina propria*) oraz **nazwy pospolite** (*nomina appellativa*). Pierwsze są nazwami

indywidualnymi o funkcji wyłącznie referencyjnej, pozbawionymi znaczenia (nie są nosicielami treści predykatywnej, Bogusławski 1977; Karolak 1991, 2001); nie otwierają żadnych pozycji syntaktycznych, nie mogą w wyrażeniu zdaniowym pełnić funkcji orzecznika. Odsyłają do obiektu jednostkowego w świecie rzeczywistym (*Wisła, Kraków, Słowacki*) lub możliwym (*Zeus, Goplana, Kmicic*). Por. logiczne koncepcje imion własnych (Czeżowski 1958; Dąmbska 1975; Grodziński 1973; Kripke 1980; Searle 1967; Strawson 1980). Drugie są nazwami pojęć denotujących zbiory (a) przedmiotów lub (b) relacji. Zbiór przedmiotów tworzą gatunki naturalne i artefakty. Reprezentujące je leksemy rzeczownikowe nie otwierają pozycji syntaktycznych. Do nazw relacji należą nazwy stanów rzeczy, czynności, zdarzeń, zjawisk, właściwości (np. *bieg, oddech, pożar, spadek, pranie, zastój, zorza, czerwień, ciepliwość*), (Gruszczyński, Bralczyk 2002: 217). Wśród rzeczowników nazywających relacje są zarówno takie, które oznaczają przedmioty zmysłowo postrzegalne (np. *dźwięk, sąd, światło, mgła, skok, rzut*), jak i przedmioty umysłowe (np. *gniew, żal, radość, marzenie, zamiar*). Granica między tymi nazwami nie jest ostra (por. np. *zdanie, twierdzenie, idea, postanowienie*), (Karakolak 1999; Laskowski 1999b). Rzeczowniki relacyjne otwierają co najmniej jedną pozycję syntaktyczną; por. np. *mycie (czego), odpoczynek (gdzie), przerwa (na co), początek (czego), środek (czego)* (Wajszczuk 2010).

Nazwy gatunków naturalnych to nazwy obiektów zoologicznych i botanicznych, niebędące terminami naukowymi, a więc istot, o których można orzekać predykat *żyje* bądź *rośnie* (Bogusławski 1988: 127–130). Podstawowa kategoryzacja świata, zakodowana w językach naturalnych, ma w sferze gatunków biologicznych charakter taksonomiczny (systematyczny). Gatunki niższego rzędu grupuje się, tworząc z nich gatunki wyższego rzędu (Grochowski 1993: 67). Np. takie superkategorie taksonomiczne, jak *ptak, kwiat* czy *drzewo*, konstituują wspólne mianowniki semantyczne dla kategorii niższych poziomów, takich odpowiednio, jak *jaskółka, papuga, drożdż, tulipan, żonkil, róża, dąb, klon, wierzba* (Wierzbicka 1985: 261). Powyższe założenie jest dość powszechnie przyjmowane w semantyce leksykalnej. Mimo to struktura semantyczna nazw gatunków stanowi obiekt licznych kontrowersji, jedni badacze uważają, że jest ona stosunkowo prosta (Bogusławski 1988), inni dokumentują jej złożoność, odwołując się do tzw. potocznej wiedzy o świecie (Wierzbicka 1985).

Andrzej Bogusławski (1988) przedstawił zasady hierarchizacji nazw gatunków oraz zasady ich definiowania, zdeterminowane przynależnością danej nazwy do określonego poziomu klasyfikacji. Por. np. zaproponowane przez autora (Bogusławski 1988: 136) deskrypcje (metajęzykowe), które mogłyby jego zdaniem figurować przy jednostkach słownikowych odpowiednio *jamnik* i *terier ostrowłosy*: „nazwa psa ze względu na podrodzaj naturalny”, „nazwa teriera ze względu na podrodzaj naturalny”. Wierzbicka (1985) charakteryzowała nazwy gatunków (w pluralis, np. *tigers, squirrels, cats, dogs*), przyporządkowując im zapis obejmujący pojęcie rodzaju czegoś oraz formułę o postaci zdania kontrfaktycznego, zgodnie z którą ludzie wyobrażając sobie istoty danego rodzaju, mogliby powiedzieć o nich rzeczy takie a takie. Formuła ta wprowadzała opis prototypowych reprezentantów wyjaśnianego pojęcia; był on podzielony na części dotyczące takich atrybutów istoty żywej (danego rodzaju), jak np. środowisko naturalne, wielkość, wygląd, zachowanie, stosunek do ludzi.

Nazwy artefaktów to nazwy przedmiotów konkretnych stanowiących wytwór ludzkiej działalności. Odznaczają się one określonymi właściwościami materialnymi (mają własny

kształt vs. nie mają kształtu; tworzą opozycję przedmiotów morficznych i amorficznych (substancjalnych)), zostały zrobione przez ludzi z myślą o określonym przeznaczeniu. Do klasy nazw artefaktów należą na przykład nazwy narzędzi, substancji, materiałów, ubiorów, pomieszczeń, pojemników, pojazdów, ozdób. Anna Wierzbicka (1985), kierując się zasadami pełnej, dokładnej i wyczerpującej analizy semantycznej wyrażen, zaproponowała rozbudowane (nawet do wielu stron) eksplikacje licznych nazw artefaktów, zawierające opisy ich prototypowych denotatów i sposobów ich funkcjonowania; por. np. eksplikacje *kubków* i *filizanek*, *rowerów* i *samochodów*. W analogiczny sposób uczona definiowała nazwy warzyw i owoców, stawiając je w opozycji do superkategorii taksonomicznych ze świata fauny i flory (Wierzbicka 1999: 109 i n.). Propozycji tej przeciwstawia się koncepcja, zgodnie z którą możliwe jest tworzenie tylko cząstkowych definicji przedmiotowych nazw artefaktów, (Grochowski 1993: 60–75).

Rzeczowniki stanowią klasę otwartą (w opozycji do zamkniętych klas spółników czy partykuł), to znaczy zbiór reprezentujących ją leksemów jest nieskończony. Nowe rzeczowniki, zarówno nazwy własne, jak i pospolite, mogą być tworzone w zależności od potrzeb użytkowników języka.

3. Rzeczownik w badaniach nad częściami mowy

Historia badań nad częściami mowy pokazuje ewolucję kryteriów wyróżniania klas leksemów, w tym rzeczowników. Kierunek tej ewolucji polega na przechodzeniu od ogólnych kryteriów semantycznych do kryteriów łączących semantykę z gramatyką, zwłaszcza ze składnią, a następnie do kryteriów funkcjonalno-syntaktycznych i kryteriów składniowych motywowanych semantycznie.

W wielu językach nowożytnych rzeczownik wyodrębniono dopiero w XVIII–XIX wieku – wraz z przymiotnikiem i liczebnikiem – w wyniku podziału znanej z gramatyki greckiej i łacińskiej kategorii imion (Jodłowski 1971: 12). W wielu gramatykach tradycyjnych rzeczownik definiowano jako nazwę rzeczy *sensu largo*, a więc wszystkiego tego, o czym się mówi (Skarżyński 1994; Jodłowski 1971). Tę najbardziej ogólną charakterystykę zastępowano często definicją zakresową rzeczownika (Gruszczyński, Bralczyk 2002: 217) zawierającą wyliczenie rodzajów rzeczy, które może on nazywać. Obejmuje ono przedmioty konkretne, osoby, zwierzęta, rośliny, pojęcia abstrakcyjne (w tym czynności i cechy). Ten sposób prezentacji denotatów rzeczowników, jak i wyrażanych przez nie treści (tworzyły one często nierozdzielalną całość), był charakterystyczny dla tradycyjnych podręczników gramatyki. Stanisław Szober (1957: 92, 97) nazywał *rzeczownikami* wyrazy oznaczające przedmioty i wyróżniał wśród nich przedmioty zmysłowe i oderwane. Do pierwszych zaliczał osoby, zwierzęta, rośliny, rzeczy i zjawiska, do drugich właściwości i czynności. Rozróżniał ponadto rzeczowniki jednostkowe i zbiorowe, własne i pospolite. Dość podobnie klasyfikował rzeczowniki Henryk Ułaszyn (1923: 218), jego podziały są bardziej szczegółowe i zhierarchizowane, wyróżniał także rzeczowniki nieosobowe i nieżywotne, przeciwstawiał zdrobnienia zgrubieniom. Henryk Gaertner (1938: 144) nazywał właściwość znaczeniową rzeczowników, wynikającą z tego, co one oznaczają, ich *odnośnością przedmiotową*. Jest to wspólna cecha wszystkich rzeczowników, konkretnych i oderwanych. Rzeczowniki konkretne są bezpostaciowe (ich przedmioty odniesienia nie mają określonych kształtów) i postaciowe (mają określone kształty). Rzeczowniki oderwane nazywają właściwości niezależne od czasu (jakościowe, np. *klótniwość*,

zieloność) bądź istniejące w określonym czasie (przejawowe, np. *bieg, witanie, schnięcie*). Rzeczowniki konkretne Gaertner (1938: 146–148) dzielił na osobowe i nieosobowe, a te drugie na żywotne i nieżywotne. Uczony rozróżniał też rzeczowniki ogólne i jednostkowe, pospolite i własne. Według Zenona Klemensiewicza (1960: 49–50) rzeczownik jest nazwą przedmiotu, zarówno postrzeganego zmysłowo, jak i niedostępnego dla zmysłów, a także nazwą jakości oderwanej. Uczony przeciwstawiał także rzeczowniki pospolite nazwom własnym, wyróżniał ponadto rzeczowniki zbiorowe.

Stanisław Jodłowski (1976: 18) w swojej klasyfikacji części mowy (przez wyliczenie) stosował kryteria mieszane: epistemologiczne, techniczne, składniowe i morfologiczne. Rzeczownik charakteryzował jako wyraz denotujący „zewnątrzne i wewnętrzne, konkretne i abstrakcyjne (rzeczywiste i fikcyjne) elementy rzeczywistości”, mnemiczny, nazywający, zdolny do pełnienia funkcji podmiotu i do „przyjmowania przydawek”. Witold Doroszewski (1952: 132), omawiając różnice między podstawowymi częściami mowy, posługiwał się tylko kryteriami gramatycznymi. Rzeczowniki scharakteryzował jako wyrazy odmienne przez przypadek i liczbę, a nieodmienne przez rodzaj. Pełnią one w zdaniu funkcję podmiotu, są wyrazami określanymi przez czasowniki i przymiotniki. „Od zaimków osobowych różnią się rzeczowniki tym, że rzeczownik w zdaniu odpowiada pozazdaniowemu desygnatowi (*koń biegnie*), gdy tymczasem zaimek pełni swą funkcję oznaczającą w obrębie zdania (*on biegnie*, *on – to ktoś, o kim już była mowa*)”.

W pracach klasyków polskiego strukturalizmu (Jerzego Kuryłowicza i jego uczniów) kategoria części mowy przysługiwała wyrazom mającym funkcję symboliczną i skorelowanym prymarnie i sekundarnie z określonymi częściami zdania. Według Kuryłowicza (1936/1979: 148–150) rzeczownik oznacza przedmiot i pełni prymarnie funkcję podmiotu lub dopełnienia, która wynika ze znaczenia leksykalnego wyrazu. Tadeusz Milewski (1965: 98, 107) zaliczał rzeczowniki do wyrazów autosemantycznych o funkcji symbolicznej i uważał je za wyrazy nazywające prymarne, czyli znaczeniowo kompletne, które niczego nie konotują, ale są konotowane przez wyrazy nazywające sekundarne, czyli przymiotniki i czasowniki.

Adam Heinz (1965: 19–21) uważał, że kategoria części mowy polega na powiązaniu klas pojęciowych, pełniących w wypowiedzeniu prymarnie właściwe im funkcje semantyczne i syntaktyczne, z podstawowymi pozycjami syntagmatycznymi. W wyniku wzajemnego przyporządkowania układu pojęciowego i układu syntagmatycznego przyjmował, że rzeczownik prymarnie jest nazwą rzeczy i zajmuje pozycję podmiotu. Wykładnikiem funkcji prymarnej jest w rzeczowniku kategoria mianownika. Sekundarnie rzeczownik jest określnikiem predykatywnym (*brat jest lekarzem*) i atrybutywnym (*dom ojca*), adnominalnym (*dom olbrzym*) i adwerbalnym (*dom stał pod lasem*).

Zygmunt Saloni (1974) definiował rzeczowniki na podstawie kryteriów fleksyjnych jako leksemy odmienne przez przypadek i nieodmienne przez rodzaj. Wadą tej definicji jest automatyczne wykluczenie leksemów typu *atelier, zebu, bordo, khaki* z zakresu klasy. Chcąc uniknąć takich konsekwencji, autor operował w komentarzach do proponowanych podziałów pojęciem całkowitej lub częściowej neutralizacji form ze względu na daną kategorię. Np. leksem *widzimi się* interpretował jako odmienny, mający wszystkie formy zneutralizowane ze względu na kategorię przypadku i liczby.

W swoich funkcjonalnych klasyfikacjach syntaktycznych Roman Laskowski (1984: 31, 35, 220, 1998: 57, 62) definiował rzeczownik jako leksem pełniący funkcję członu syntaktycznie

zależnego w wyrażeniu zdaniowym (podrzędnika czasownika i akomodowanego przez czasownik) i stanowiący człon główny (i zarazem nadrzędnik) grupy imiennej. Z punktu widzenia składni semantycznej rzeczowniki są leksemami pełniącymi funkcję wyrażenia argumentowego albo wyrażenia predykatywnego. W pierwszej z tych funkcji, prymarnej dla imion własnych, wyznaczają przedmioty jednostkowe, w drugiej denotują klasę obiektów fizycznych lub stanów rzeczy (procesów, czynności, relacji statycznych). Rzeczownik jako człon główny grupy imiennej wyznacza wartości kategorii fleksyjnej rodzaju, liczby i przypadku zależnego od siebie przymiotnika. Rzeczownik determinuje wartość kategorii rodzaju gramatycznego liczebnika, przypadek i liczba rzeczownika z kolei są zdeterminowane przez liczebnik. Rzeczownik w nominatiwie determinuje wartość kategorii liczby i rodzaju gramatycznego (a także kategorii osoby) czasownika. Do klasy rzeczowników Laskowski (1984: 35, 1998: 62) zaliczał też zaimki rzeczowne (por. np. *ja, ty, ktoś, ktokolwiek, nikt*), aczkolwiek nie przyjmują one określeń atrybutywnych, nie są używane predykatywnie i mają kategorię selektywną liczby.

Pod wpływem klasyfikacji Laskowskiego swoją formalnosyntaktyczną klasyfikację leksemów zaproponował Henryk Wróbel (1996: 57, 2001: 78). Rzeczownik scharakteryzował on jako leksem autosyntagmatyczny, funkcjonujący w wyrażeniu zdaniowym jako akomodowany podrzędnik. Występując w formie nominatiwu, rządzi formami liczby i rodzaju czasownika jako nadrzędnika wyrażenia zdaniowego. Wróbel zwrócił też uwagę na istnienie grupy rzeczowników niezmiennających swej formy, jak *alibi, tabu, aluminium*.

Odwołując się do innego aparatu terminologicznego składni, właściwości konotacyjnych, akomodacyjnych i fleksyjnych jednostek leksykalnych, ich klasyfikację funkcjonalną zaproponowała Zofia Zaron (2003: 187). Scharakteryzowała w niej rzeczownik jako leksem niemający własności zdaniotwórczych, konotujący kategorialnie (Gołąb 1967) czasownik (lub inny rzeczownik), akomodujący formy czasownikowe wyłącznie w trzeciej osobie. Nieliczne jednostki rzeczownikowe są nieodmienne przez przypadek i przez liczbę.

W motywowanej semantycznie klasyfikacji składniowej Jadwigi Wajszczuk (2010) rzeczowniki, zaliczone do syntaktemów, są podzielone a priori na trzy podzbiory. Autorka zdefiniowała syntaktemy za pomocą alternatywy słabej, jako leksemety otwierające pozycje semantycznie nacechowane dla jednostek innych klas bądź wchodzące ze względu na swoje znaczenie na takie pozycje, otwierane przez inne jednostki. Z definicji tej wynika rozróżnienie (a) leksemów, które tylko wchodzą na otwierane przez inne jednostki pozycje, same zaś nie otwierają żadnych pozycji; Wajszczuk nazywa je *terminatami*; (b) leksemów, które tylko otwierają (jedno- lub dwustronnie) pozycje dla jednostek innych klas, same zaś nie wchodzą na żadne pozycje; są one nazywane *predykatami niezależnymi*; (c) leksemów, które zarówno wchodzą na otwierane przez inne jednostki pozycje, jak i same otwierają jedno- lub dwustronnie pozycje dla innych jednostek; są one nazywane *predykatami zależnymi*. Do klasy terminatów Wajszczuk (2010: 27–28) zaliczyła imiona własne oraz nazwy gatunków naturalnych (por. np. *brzoza, sasanka, lew, wiewiórka*) i artefaktów (por. np. *dom, stół, filiżanka*), a do klasy predykatów zależnych rzeczowniki odsłowne i relacyjne (por. np. *pranie, odpoczynek, przerwa, sąsiad, ojciec, stolica, brzeg*).

Literatura

- Ampel, T. 1999. „Rzeczowniki parametryczne i kwantytatywne w grupach imiennych”. W *Studia lingwistyczne ofiarowane Profesorowi Kazimierzowi Polańskiemu na 70-lecie Jego urodzin*, red. W. Banyś, L. Bednarczuk, S. Karolak. Katowice: Wydawnictwo UŚ, 109–117.
- Bańko, M. 2002. *Wykłady z polskiej fleksji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bednarek, A. 1994. *Leksykalne wykładniki parametryzacji świata. Studium semantyczne*. Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Bogusławski, A. 1973. „Nazwy pospolite przedmiotów konkretnych i niektóre właściwości ich form liczbowych i połączeń z liczebnikami w języku polskim”. W *Liczba, ilość, miara. Materiały konferencji naukowej w Jadwisinie 11–13 maja 1972 r.*, red. Z. Topolińska, i M. Grochowski. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 7–32.
- Bogusławski, A. 1977. „O interpretacji zdań z wyrażeniami okazjonalnymi”. *Przegląd Humanistyczny* 2: 39–56.
- Bogusławski, A. 1987. „Czy istnieje fleksja?”. *Studia Gramatyczne* 8: 7–33.
- Bogusławski, A. 1988. *Język w słowniku. Desiderata semantyczne do wielkiego słownika polszczyzny*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Bogusławski, A. 1992. *Two essays on inflection*. Warszawa: Energeia.
- Bogusławski, A. 2009. „On Case, Gender and Related Phenomena in Polish (for the umpteenth time)”. *Linguistica Copernicana* 1(1): 13–75.
- Bogusławski, A. 2010. *Dwa studia z teorii fleksji (i inne przyczynki)*. Warszawa: Bel Studio.
- Chachulska, B. 2002. *Analiza składniowa leksykalnych wykładników parametryzacji świata*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe DWN.
- Czeżowski, T. 1958. „Nazwy okazjonalne oraz imiona własne”. W *Odczyty filozoficzne*. Toruń: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 148–159.
- Dąmbska, I. 1975. „Z filozofii imion własnych”. W *Znaki i myśli. Wybór pism z semiotyki, teorii nauki i historii filozofii*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 34–48.
- Doroszewski, W. 1952. *Podstawy gramatyki polskiej*, cz. 1. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Dyzak, A. 1999. *Mały słownik rzeczowników osobliwych (o nietypowej odmianie)*. Kraków: TMJP.
- Feleszko, K. 1978. „Charakterystyka ilościowa grupy imiennej w języku polskim”. *Studia Gramatyczne* 2: 5–16.
- Feleszko, K. 1980. *Funkcje form kategorii liczby w polskiej grupie imiennej*. Warszawa: Wydawnictwa UW.
- Gaertner, H. 1938. *Gramatyka współczesnego języka polskiego*. Lwów–Warszawa: Książnica-Atlas.
- Gołąb, Z. 1967. „Problem klasyfikacji syntaktycznej czasowników polskich (na zasadzie konotacji)”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 25: 1–43.
- Grochowski, M. 1992. „O metodzie wyjaśniania struktury semantycznej nazw substancji naturalnych”. *Z Polskich Studiów Sławistycznych* 8: 69–74.
- Grochowski, M. 1993. *Konwencje semantyczne a definiowanie wyrażen językowych*. Seria: „Biblioteka Myśli Semiotycznej”. Warszawa: Zakład Semiotyki Logicznej UW.
- Grodziński, E. 1973. *Zarys ogólnej teorii imion własnych*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

- Gruszczyński, W. 1987. „O klasyfikacji leksemów na części mowy i opisie fleksyjnym rzeczowników w «Morfologii» IJP PAN”. *Studia Gramatyczne* 8: 35–51.
- Gruszczyński, W. 1989. *Fleksja rzeczowników pospolitych we współczesnej polszczyźnie (Na materiale «Słownika języka polskiego» PAN pod redakcją W. Doroszewskiego)*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Gruszczyński, W., i J. Bralczyk (red.). 2002. *Słownik gramatyki języka polskiego*. Warszawa: WSiP.
- Grzegorzczkova, R. 1972. *Zarys słowotwórstwa polskiego. T. 1: Słowotwórstwo opisowe*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Grzegorzczkova, R., i J. Puzynina. 1979. *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufiksalne rodzime*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Grzegorzczkova, R., i J. Puzynina. 1984. „Słowotwórstwo rzeczowników”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, i H. Wróbel. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 332–407.
- Grzegorzczkova, R., i J. Puzynina. 1998. „Rzeczownik”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkova, R. Laskowski, i H. Wróbel. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 389–468.
- GWJPM = Grzegorzczkova, R., R. Laskowski, i H. Wróbel (red.). 1984, 1998. *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Habrajska, G. 1995. *Collectiva w języku polskim*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.
- Heinz, A. 1965. *System przypadkowy języka polskiego*. Kraków: Wydawnictwo UJ.
- Jadacka, H. 1995. *Rzeczownik polski jako baza derywacyjna. Opis gniazdowy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Jodłowski, S. 1971. *Studia nad częściami mowy*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Jodłowski, S. 1976. *Podstawy polskiej składni*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Karolak, S. 1991. „W kwestii semantycznego statusu nazw”. W *«Words Are Physicians for an Ailing Mind»*. For Andrzej Bogusławski on the Occasion of His 60th Birthday, red. M. Grochowski, i D. Weiss. München: Verlag Otto Sagner, 265–269.
- Karolak, S. 1999. „Rzeczownik abstrakcyjny (abstractum)”. W *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 506–508.
- Karolak, S. 2001. „Czy nazwy własne są nazwami indywiduowymi? Przegląd ujęć logicznych”. W *Od semantyki do gramatyki. Wybór prac*. Warszawa: SOW, 297–314.
- Klemensiewicz, Z. 1960. *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego*, wyd. 3. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Kleszczowa, K. 2012. „Polskie badania słowotwórcze u progu XXI wieku”. W *Językoznawstwo w Polsce. Kierunki badań i perspektywy rozwoju*, red. M. Grochowski. Warszawa: KJ PAN, 125–137.
- Kreja, B. 1969. *Słowotwórstwo rzeczowników ekspresywnych w języku polskim*. Gdańsk: GTN.
- Kripke, S. 1980. *Naming and necessity*. Oxford: Brasil Blackwell Publishers.
- Krzyżanowski, P. 2013. *Właściwości gramatyczne rzeczowników nieodmiennych*. Lublin: UMCS.
- Kuryłowicz, J. 1936. „Dérivation lexicale et dérivation syntaxique. Contribution à la théorie des parties du discours”. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* 37: 79–92.
- Kuryłowicz, J. 1979. „Derywacja leksykalna a derywacja syntaktyczna. Przyczynek do teorii części mowy”, tłum. D. Kurkowska. W *Językoznawstwo strukturalne. Wybór tekstów*, red. H. Kurkowska, i A. Weinsberg. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 148–157.

- Laskowski, R. 1973. „Struktura formalna a struktura semantyczna rzeczowników słowotwórczo podzielnych”. *Studia Semiotyczne* 4: 251–274.
- Laskowski, R. (red.). 1976. *Kategorie gramatyczne grup imiennych w języku polskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Laskowski, R. 1984/1998. „Kategorie morfologiczne języka polskiego – charakterystyka funkcjonalna”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski, i H. Wróbel. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 121–169, 151–224.
- Laskowski, R. 1987. „Niektóre trudności i kwestie sporne w opisie fleksji języka polskiego”. *Studia Gramatyczne* 8: 99–122.
- Laskowski, R. 1999a. „Pluralia tantum, rzeczownik, rzeczowniki nieodmienne, rzeczowniki zbiorowe, singularia tantum”. W *Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk, i M. Kucala, wyd. 3. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 329–331, 342–343.
- Laskowski, R. 1999b. „Rzeczownik”. W *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, red. K. Polański. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 506.
- Laskowski, R. 2012. „Fleksja języka polskiego po sześćdziesięciu latach”. W *Językoznawstwo w Polsce. Kierunki badań i perspektywy rozwoju*, red. M. Grochowski. Warszawa: KJ PAN, 113–124.
- Milewski, T. 1965. „Językoznawstwo”. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Orzechowska, A. 1984/1998. „Paradygmatyka. Rzeczownik”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, red. R. Grzegorzczkowska, R. Laskowski, i H. Wróbel. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 220–274, 270–332.
- Puzynina, J. 1969. *Nazwy czynności we współczesnym języku polskim (słowotwórstwo, semantyka, składnia)*. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- Saloni, Z. 1974. „Klasyfikacja gramatyczna leksemów polskich”. *Język Polski* 54: 1–2, 3–13, 93–101.
- Schabowska, M. 1967. *Rzeczowniki ilościowe w języku polskim*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Searle, J.R. 1967. „Imiona własne”. W *Logika i język. Studia z semiotyki logicznej*, red. J. Pelc. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 523–535.
- Skarżyński, M. 1994. *Części mowy i ich kategorie w gramatykach polskich XIX i XX wieku (1817–1938)*. Kraków: Wydawnictwo UJ.
- Stefańczyk, W.T. 2007. *Kategoria rodzaju i przypadku polskiego rzeczownika*. Kraków: Wydawnictwo UJ.
- Strawson P.F. 1980. *Indywidualia. Próba metafizyki opisowej*, tłum. B. Chwedeńczuk. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Szober, S. 1957. *Gramatyka języka polskiego*, wyd. 4. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Tokarski, J. 2001. *Fleksja polska*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Topolińska, Z. 1984. „Składnia grupy imiennej”. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Składnia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 301–389.
- Ułaszyn, H. 1923. „Słowotwórstwo”. W T. Benni, J. Łoś, K. Nitsch, J. Rozwadowski, i H. Ułaszyn, *Gramatyka języka polskiego*. Kraków: PAU, 207–245.
- Wajszczuk, J. 2010. „Functional Class (so Called «Part of Speech») Assignment as a Kind of Meaning-Bound Word Syntactic Information”. *Cognitive Studies / Études Cognitives* 10: 15–33.
- Waszakowa, K. 1993. *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki z formantami paradygmatycznymi*. Warszawa: Wydawnictwo UW.

- Waszakowa, K. 1994. *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufiksalne obce*. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- Whorf, B.L. 1982. *Język, myśl i rzeczywistość*, tłum. T. Hołówka. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Wierzbicka, A. 1985. *Lexicography and conceptual analysis*. Ann Arbor: Karoma Publishers, Inc.
- Wierzbicka, A. 1988. *The semantics of grammar*. Amsterdam–Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Wierzbicka, A. 1999. „Owoce i warzywa. Semantyka kategoryzacji ludzkiej”. W *Język – umysł – kultura*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 83–137.
- Wróbel, H. 1996. „Nowa propozycja klasyfikacji syntaktycznej polskich leksemów”. W *Studia z leksykologii i gramatyki języków słowiańskich*, red. H. Wróbel. Kraków: IJP PAN, 53–60.
- Wróbel, H. 2001. *Gramatyka języka polskiego*. Kraków: Od Nowa.
- Wróbel, H., K. Kowalik, A. Orzechowska, i T. Rokicka. 1993. *Mały słownik odmiany wyrazów trudnych*. Warszawa: Spółka Wydawniczo-Księgarska, TMJP.
- Zaron, Z. 2003. „Funkcjonalna klasyfikacja leksemów polskich (kolejna propozycja)”. W *Studia z gramatyki i leksykologii języka polskiego*, red. M. Gębka-Wolak, I. Kaproń-Charzyńska, i M. Urban. Toruń: Wydawnictwo UMK, 179–188.
- Zaron, Z. 2004. *Aspekty funkcjonalne polskiej kategorii rodzaju. Charakterystyka fleksyjna*. Warszawa–Puńsk: Auśra.